

**ACADEMIA DE ȘTIINȚE A MOLDOVEI
INSTITUTUL DE CERCETĂRI JURIDICE ȘI POLITICE**

Cu titlu de manuscris
C.Z.U. 32.001:329(478)(093.3)

DIACON MARIA

**PREVEDERI DE POLITICĂ EXTERNĂ ÎN DOCUMENTELE
PROGRAMATICE ȘI ACTIVITATEA PARTIDELOR POLITICE DIN
REPUBLICA MOLDOVA**

**Specialitatea 561.01 –
Teoria, metodologia și istoria politologiei; instituții și procese politice**

**AUTOREFERATUL
tezei de doctor în științe politice**

CHIȘINĂU, 2015

AUTOREFERATUL ȘTIINȚIFIC

Teza a fost elaborată în cadrul Centrului Cercetări Politice și Relații Internaționale al Institutului Cercetări Juridice și Relații Internaționale al Academiei de Științe a Moldovei

Conducător științific:

JUC Victor, doctor habilitat în științe politice, profesor cercetător

Referenți oficiali:

1. **VASILESCU Grigore**, doctor habilitat în filosofie, profesor universitar;
2. **BUCATARU Igor**, doctor în științe politice, conferențiar universitar.

Componența Consiliului Științific Specializat:

1. Președinte: **ROȘCA Alexandru**, doctor habilitat în filosofie, academician;
2. Secretar științific: **VARZARI Pantelimon**, doctor habilitat în științe politice, profesor cercetător;
3. **MORARU Victor**, doctor habilitat în științe politice, profesor universitar;
4. **SACA Victor**, doctor habilitat în științe politice, profesor universitar;
5. **SOLOMON Constantin**, doctor habilitat în științe politice, profesor universitar;
6. **PÎRȚAC Grigore**, doctor în științe politice, conferențiar universitar.

Susținerea va avea loc la 28 decembrie 2015, ora 11.00, în ședința Consiliului Științific Specializat D.18.561.01-01 din cadrul Institutului Cercetări Juridice și Politice al Academiei de Științe a Moldovei (mun. Chișinău, bd. Ștefan cel Mare și Sfânt 1, sala 408).

Teza de doctor și autoreferatul pot fi consultate la Biblioteca Națională a Republicii Moldova, Biblioteca Științifică Centrală „Andrei Lupan” a Academiei de Științe a Moldovei și pe pagina web a CNAA (<http://www.cnaa.acad.md>).

Autoreferatul a fost expediat la data de 28 noiembrie 2015.

Secretar Științific al Consiliului Științific Specializat,

doctor habilitat în științe politice, profesor cercetător

VARZARI Pantelimon

Conducător științific,

doctor habilitat în științe politice, profesor cercetător

JUC Victor

Autor

DIACON Maria

© DIACON Maria, 2015

REPERE CONCEPTUALE ALE CERCETĂRII

Actualitatea temei. Declararea independenței de stat a Republicii Moldova a solicitat în regim expres inițierea procesului de recunoaștere internațională și obținere a calității de subiect al dreptului internațional, noul stat regăsindu-se într-un context structural-sistemic aflat el însuși în profundă schimbare. În asemenea condiții transformatoare și edificatoare necesitatea elaborării opțiunilor de politică externă în arealul subregional, european și mondial se afla pe agenda zilei, iar partidele politice, aceste componente ale sistemului politic, chiar dacă și ele aflate în formare, se dovedesc a fi unul dintre actorii primari care sunt responsabili de conținutul și direcțiile de politică externă, determinând prioritățile strategice în conformitate cu obiectivele programatice elaborate și implementate. Mecanismele de accesare la exercitarea puterii de stat se realizează prin alegeri, care fiind desfășurate periodic, reprezintă un eveniment de importanță deosebită din cauza că focalizează atenția asupra întregului spectru de probleme cu care se confruntă societatea în plan intern și în aspect extern. Alegerile în baza pluripartidismului fiind o formă a democrației pluraliste, au condiționat apariția în Republica Moldova a unor procese și fenomene politice noi, concurența pentru accesarea în structurile de putere a motivat diversitatea trăsăturilor de caracter și de comportament în cadrul formațiunilor social-politice, care, la rândul lor, apăreau spontan, în funcție de aspirațiile unor persoane mai mult sau mai puțin cunoscute de a deveni lideri politici. În aceste condiții, specificăm noi, alegerile reprezintă o modalitate democratică bună de selectare și de diseminare a opțiunilor și obiectivelor de politici, inclusiv de politică externă, care urmează a fi implementate prin programele de guvernare de către instituțiile de resort.

Plasarea partidelor pe eșichierul politic este determinată nu doar de doctrina și ideologia politică promovată, dar și de opțiunea programării politicii externe în raport cu centrele de putere dominante: opțiunile pentru Uniunea Europeană și Alianța Nord-Atlantică plasează partidele spre centru-dreapta și dreapta, în raport cu prima regăsindu-se și formațiuni de centru-stânga, iar opțiunea pentru Rusia și Uniunea Eurasiatică plasează partidele pe stânga. Prin trasarea factorilor formativi, menționăm noi, formațiunile social-politice stabilesc obiectivele, promovează ideologia, elaborează și implementează programele, determinând strategia de dezvoltare a țării și convingerea cetățenilor de justetea ei, sporind numărul adeptilor și aliaților săi.

Partidele politice din Republica Moldova plasează capitolul „politică externă” la nivelul opțiunilor programatice de importanță covârșitoare, prefigurându-se astfel opinia că identificarea corectă și strategică a direcției politicii externe va avea drept consecință soluționarea celorlalte probleme, de ordin economic, social, identitar, lingvistic. În urma scrutinului parlamentar din 30 noiembrie 2014 constatăm că cele mai influente formațiuni social-politice împărtășesc opțiuni diferite de politică externă: Partidul Socialiștilor din Republica Moldova (PSRM) optează pentru integrarea în cadrul Uniunii Eurasiatice, Partidul Comuniștilor din Republica Moldova (PCRM)

militează strategic pentru aderarea la Uniunea Europeană, pe când tactic pledează pentru Uniunea Eurasiatică, Partidul Liberal Democrat din Moldova (PLDM) și Partidul Liberal (PL) militează în totalitate pentru integrarea în Uniunea Europeană, iar Partidul Democrat din Moldova (PDM) se pronunță pentru „încurajarea și susținerea relațiilor reciproc avantajoase cu partenerii din vest și din est”, prioritatea revenind însă, Uniunii Europene. Rezultatele alegerilor parlamentare din 30 noiembrie 2014 demonstrează că încrederea cetățenilor oscilează în jurul acestor cinci partide, însă nu sunt excluse schimbări pe toate segmentele axei politice, mai ales că mișcarea de protest manifestă neîncredere în imaginea și activitatea partidelor de guvernare.

În condițiile în care Uniunea Europeană însumează un model de dezvoltare economico-socială și o oportunitate a aspirațiilor de politică internă realizate prin politica externă, aderarea la această structură reprezintă pentru Republica Moldova „un obiectiv major și de perspectivă, iar primul pas în această direcție îl constituie semnarea Acordului de Parteneriat și Cooperare” se declară în Hotărârea pentru aprobarea Concepției politicii externe a Republicii Moldova [1]. Cu toate acestea, amplasarea geopolitică și conjunctura subregională nefastă, crizele politice interne, interesele externe dominante în interior, nivelul slab de dezvoltare democratică, discontinuitatea mesajului politic proeuropean, inconsecvența unor lideri politici și partide în anumite perioade de timp, au constituit setul controverselor care au marcat și au stagnat realizarea obiectivelor majore de politică externă trasate atât în principalele documente de stat, cât și în programele de activitate și platformele electorale ale partidelor politice aflate la guvernare. Vom nota că ideile programatice pe marginea politicii externe nu se rezumă doar la procesele racordării la standardele comunitare, urmărindu-se finalitatea integrării la nivel regional (exigențe eurasiatice practic nefiind înaintate), ci se includ și în formate de cooperare subregională, precum Inițiativa Central Europeană, Acordul de Liber Schimb în Europa Centrală, Procesul de Cooperare în Europa de Sud-Est, Organizația Cooperării Economice la Marea Neagră, parteneriatului subregional revenindu-i un loc important în agenda activităților externe. Cooperarea și parteneriatul subregional vine să fortifice arsenalul de acțiuni îndreptate spre realizarea priorității strategice, chiar dacă sunt subapreciate și mai puțin valorificate în contextul apropierei integrării europene a Republicii Moldova.

Activitățile de politică externă sunt desfășurate multilateral, la nivel diferit, fiind abordate multiple probleme ce țin de securitate, democrație, drepturile cetățenilor, dezvoltare economică. Participarea Republicii Moldova în structuri internaționale, precum Organizația Națiunilor Unite, Organizația Tratatului Atlanticului de Nord, Uniunea Europeană, Organizația pentru Securitate și Cooperare în Europa, Consiliul Europei evidențiază capacitatea de răspuns a autorităților, dar și a societății la problemele de interes general uman și disponibilitatea de a promova unele valori cu potențial de dezvoltare durabilă. Republica Moldova nu poate să se autoizoleze motivând că este un stat mic și cu potențial redus, deoarece riscă să rămână la periferia vieții internaționale.

Un important punct de reper în trasarea și consolidarea politicii externe este programul de activitate al Guvernului, care însumează opțiunile strategice ale partidelor din axa guvernării, dar nu numai, privind dezvoltarea statului și plasarea lui în relații de cooperare externă favorabilă: potrivit prevederilor Programului de activitate al Guvernului Streleț pentru anii 2015-2018 [2], procesul complex al integrării europene constituie dezideratul fundamental al politicii interne și externe, precum și forța majoră de coeziune politică și socială. Sarcina de bază a Guvernului, chiar dacă demis, ideea magistrală va avea continuitate, constă în asigurarea integrării de facto în spațiul politic și economic european, proces demarat prin semnarea și intrarea în vigoare a Acordului de Asociere, a liberalizării regimului de vize și creării spațiului economic comun.

Programul Guvernului nu prevede însă mecanismele, strategiile și tacticile de acțiune în vederea realizării obiectivelor trasate de politică externă, acestea constituind atribuțiile de bază ale instituțiilor democratice reprezentative și de resort, iar din perspectiva activităților partinice, precizăm că nu există un set de strategii și tactici fundamentate prin lege sau alte acte normative care ar ghida, ar influența sau ar constrânge activitatea programatică a partidelor politice.

Actualitatea problemelor abordate reiese din necesitatea analizei și evaluării conținutului documentelor programatice ale partidelor politice prin prisma realizării lor și a controverselor conturate în timp. Accederea la guvernare a forțelor politice variate, de la comuniste și socialiste la democrat-liberale și liberale, a influențat substanțial structura și caracterul politicii externe, iar electoratul a fost convins de fiecare dată că ideile propuse pot fi realizate, se află în concordanță cu interesul național și, inevitabil, vor contribui la dezvoltarea Republicii Moldova. Actualitatea și importanța problemelor elucidate rezidă în reliefaarea activităților de elaborare și implementare a prevederilor de politică externă care se regăsesc în documentele programatice ale formațiunilor social-politice din Republica Moldova, cu precădere cele parlamentare și guvernamentale. Vom preciza că cercetările științifice în domeniu abordează doar tangențial componenta programatică a partidelor politice în raport cu politica externă, însă rapiditatea cu care se desfășoară procesele politice în exterior solicită expres analiza detaliată a activităților de acest caracter din perspectiva actualității, necesității și influenței asupra dezvoltării în complex a statului și a societății.

Descrierea situației în domeniul de cercetare a activităților programatice de politică externă ale partidelor politice și identificarea problemelor supuse investigațiilor. Partidele politice, formând grupuri de membri ai societății care urmăresc cucerirea și exercitarea actului de guvernare, s-au aflat constant pe agenda cercetărilor științifice. Evaluarea conținutului lucrărilor științifice indică o diversitate majoră de abordări asupra partidelor politice, fiind trasate aspectele structurale, componența, competențele, funcțiile teleologice, obiectivele și finalitățile definitorii. Vom nota că sunt atestate raționamente atât în favoarea formării, organizării și acțiunii partidelor politice, fiind considerate catalizatorii societății în jurul unor idei de interes național (dezvoltare

economică, fortificarea democrației, cooperare externă viabilă), cât și în defavoare, atribuindu-le cauza dividerii societății pe principii doctrinare sau a viziunilor diferite pe marginea organizării și dezvoltării sociale în contextul realizării politicii interne și a opțiunilor pentru politică externă. Analiza abordărilor programatice de politică externă în activitatea partidelor politice a constituit punctul de reper al unui număr mai redus de elaborări științifice, deși amplificarea raporturilor de cooperare și dependența dezvoltării economice de relațiile politice în context internațional este incontestabilă, constituie un argument solid în favoarea identificării și studierii rolului partidelor politice în contextul raporturilor de putere pentru realizarea prevederilor programatice de politică externă. Analiza unor lucrări perfectate de autori străini și autohtoni demonstrează prezența atât a opiniilor comune, exprimate în modalitatea de organizare, structură și acțiuni ale partidelor, cât și a unor supoziții ce se disting prin diferențe, conturate prin gradul de instituționalizare, sistemul de valori promovat, între importanță și influență, stilul de activitate, capacitatea de identificare cu așteptările electoratului. În Republica Moldova exercițiul democrației este unul relativ tânăr, iar activitatea partidelor în arealul politicii externe este elucidată prin cercetările științifice care pun în lumină relațiile bilaterale și multilaterale cu principalele instituții subregionale, europene și mondiale de cooperare, fiind elaborate evaluări, interpretări și recomandări. Totuși am remarcat insuficiența unor elaborări științifice complexe, care să abordeze interconexiunea dintre partidele politice și politica externă, interconexiune care să exprime reliefa activităților programatice, iar lipsa unor rapoarte și evaluări ale activității partidelor politice care să fie făcute publice și cu acces larg nu permite elucidarea echidistantă a realizărilor și controverselor dintre conținutul documentelor programatice și acțiunile exercitate.

Elaborările științifice care pun în lumină crearea cadrului politico-juridic și conceptual-teoretic, instituționalizarea și transformarea structural-funcțională a partidelor politice raportate la aspecte ce țin de politica externă se regăsesc în lucrări de referință perfectate de M. Duverger [3], G. Sartori [4], B. Reilly și P. Nordlund [5], P. Brechon [6], G. Pasquino [7], R. Harmel [8], C. Nica [9], L. Șandru [10], F. Brădescu [11], V. Moșneaga și Gh. Rusnac [12], V. Saca [13], V. Juc și P. Varzari [14], C. Solomon [15], I. Bucataru [16], A. Peru-Balan [17], V. Juc și Gh. Cojocaru [18], I. Rusandu și N. Enciu [19] ș.a.

Problemele principale de cercetare înaintate cu titlul de ipoteze de lucru sunt:

1. partidele politice sunt grupuri de persoane reunite în jurul unor idei doctrinare pentru a obține beneficii personale sau a satisface interesele de grup de pe pozițiile accederii și exercitării puterii de stat prin elaborarea, dezvoltarea și implementarea politicilor, inclusiv pe dimensiunea externă, aplicabilitatea lor fiind realizată prin activitatea instituțiilor de resort și structurilor interpartinice;
2. în procesul exercitării actului de guvernare, inclusiv de implementare a opțiunilor de politică externă, partidele politice fac uz de diferite strategii și tactici, care, fiind amplificate cu capacități

instituționale și mecanisme de fundamentare a puterii, imprimă (politicii externe) caracter bazat pe obiectivul cooperării, prin dezvoltarea parteneriatelor de durată și încadrarea în exercițiul de democratizare a societății;

3. prioritățile și activitățile de politică externă ale partidelor din Republica Moldova se dovedesc a fi determinante în identificarea locului pe eșichierul politic, demonstrând capacități de a se alia la exigențele timpului și de a angaja statul în raporturi de cooperare bilaterală și multilaterală, semnificația acțiunilor de acest caracter se află în creștere în contextul alternativei geopolitice și integraționiste cu care se confruntă Republica Moldova.

Scopul și obiectivele tezei. Având suport de referință actualitatea, importanța și gradul de investigație a problemei abordate, scopul propus este de a supune cercetării prevederile de politică externă din documentele programatice ale partidelor politice din Republica Moldova și a determina impactul lor asupra priorităților strategice de politică externă, activității instituțiilor puterii de stat și nemijlocit al partidelor politice în contextul pluralismului geopolitic și doctrinar. Atingerea scopului trasat solicită valorificarea următoarelor obiective:

1. a realiza un studiu istoriografic complex al elaborărilor științifice edificatoare la temă, demers necesar pentru a cunoaște și a înțelege adecvat diversitatea activităților programatice de politică externă ale partidelor politice cuprinse între realizări și deficiențe;
2. a pune în lumină fundamentele politico-juridice, reperele conceptual-teoretice și metodologice de investigație a opțiunilor programatice și activităților partinice de politică externă, determinând prezența sau absența procesului logic și continuu format între obiective programatice și rezultate obținute prin exercitarea lor;
3. a identifica spectrul de strategii și tactici aplicate de partidele politice în procesul programării, analizei și realizării obiectivelor de politică externă, propunând, totodată, unele opțiuni strategice și tactice pentru a contribui la sporirea gradului de aplicabilitate a prevederilor partinice trasate;
4. a determina nivelul de transformare de către unele instituții ale puterii de stat a obiectivelor de politică externă elaborate de partidele politice în puncte de reper ale programelor de guvernare pentru a valorifica așteptările și încrederea electoratului;
5. a supune investigațiilor științifice impactul sistemelor de partide ale unor state democratice din Uniunea Europeană și apartenenței ideologico-doctrinare a partidelor europene asupra opțiunilor de politică externă, inclusiv cu privire la procesul de extindere a spațiului comunitar;
6. a cerceta, prin elucidarea opțiunii partidelor politice, activitatea Republicii Moldova în cadrul unor instituții de caracter multilateral subregional la nivel de pacte, procese, consilii specializate în vederea diversificării proceselor de cooperare și sporirii prezenței sale în arealul european.

Metodologia cercetării științifice. În procesul elaborării tezei au fost aplicate principiile simplității cunoașterii științifice, complementarității și corespondenței, abordările politologice și

sistemică, un set de metode general-științifice (structural-funcțională, instituțională, descriptiv-istorică, comparativă, analiza și sinteza, inducția și deducția, behavioristă) și particular-științifice (politologico-descriptivă, analiza conținutului documentelor, analiza evenimentelor). Ca rezultat, a fost realizat un studiu complex, cu valențe interdisciplinare din punct de vedere metodologic, prin aplicarea categoriilor și noțiunilor din științele politice, sociologie și relațiile internaționale, care au asigurat și caracterul multidisciplinar al investigațiilor desfășurate.

Noutatea și originalitatea științifică a rezultatelor rezidă în realizarea unei investigații complexe a binomului partide politice – prevederi programatice de politică externă, abordat în conexiune reciprocă și interdependentă, identificând realizările și controversesele cu impact asupra proceselor cooperării Republicii Moldova pe arena mondială, prioritatea revenindu-i arealului european:

- sunt determinate unele strategii și tactici aplicate de partidele politice în procesele de realizare a prevederilor programatice de politică externă, fiind propuse modalități de activitate în vederea multiplicării formelor de cooperare bilaterală și multilaterală;
- sunt determinate mecanismele acționale ale instituțiilor democratice abilitate cu elaborarea, adoptarea și exercitarea prerogativelor în domeniul politicii externe, prin evidențierea itinerarului prevederii programatice, de la idee la realizare, stocare sau respingere;
- este demonstrată lipsa interconexiunii și interdependenței directe între definirea obiectivelor de politică externă și forma de guvernământ, tipul republican de regim politic și sistemul partidist de caracter democratic prin analiza funcționalității instituțiilor puterii de stat în Marea Britanie, Franța, Germania, România, Estonia, Letonia și Lituania;
- este reliefată activitatea Republicii Moldova în cadrul instituțiilor, inițiativelor și programelor de cooperare multilaterală la diferit nivel, cu precădere pe dimensiunea regională și subregională, elucidate prin participarea la lucrările unor foruri interstatele și implementarea proiectelor la care este parte în interior.

Problema științifică importantă soluționată se exprimă prin elaborarea unei viziuni de ansamblu cu privire la analiza componentei de politică externă în documentele programatice și în activitatea partidelor politice, fapt care a asigurat determinarea impactului ei asupra evoluției Republicii Moldova pe plan intern și pe arena mondială. A fost stabilit gradul de implementare a strategiilor și tacticilor partinice în procesele de modernizare politică a Republicii Moldova.

Semnificația teoretică a cercetărilor efectuate se exprimă prin următoarele:

- a fost completat cadrul conceptual-metodologic pentru desfășurarea investigațiilor de caracter științific interdisciplinar asupra binomului partid politic – politică externă, ancorat pe elucidarea componentelor edificatoare ale politicii externe, obiectivelor și activităților, fiind stabilit gradul de influență a partidelor asupra mecanismului de funcționalitate a sistemului politic;

- au fost elaborate unele strategii și tactici în calitate de suport teoretic de referință în vederea modernizării activității partidelor politice pentru a asigura eficiența procesului de adoptare și implementare a obiectivelor de politică externă de către instituțiile de resort;
- a fost argumentată oportunitatea aprofundării parteneriatelor și cooperării la nivel subregional pentru a consolida participarea Republicii Moldova în cadrul procesului integraționist european și a asigura implementarea standardelor comunitare indispensabile modernizării politice.

Valoarea aplicativă a lucrării rezidă în elaborarea unui studiu cu valențe fezabile care se manifestă prin următoarele:

- asigurarea factorilor decizionali din cadrul administrației publice și reprezentanților partidelor politice cu informație utilă privind activitatea instituțiilor puterii de stat și a formațiunilor social-politice pe dimensiunea de politică externă, reliefându-se generalul și particularul;
- completarea setului elaborărilor teoretico-științifice în domeniul stasiologiei prin elucidarea documentelor programatice și activităților de politică externă ale partidelor politice, rezultatele obținute fiind utile pentru dezvoltarea cercetărilor științifice și a suporturilor didactice;
- familiarizarea experților din centrele analitice și în general, a opiniei publice cu informație ce ține de opțiunile doctrinare și geopolitice ale partidelor politice, activitățile de politică externă, fiind elucidate realizările și controversalele, determinate de raportul față de puterea de stat.

Rezultatele științifice principale înaintate spre susținere constau în următoarele:

1. Strategiile și tacticile aplicate de partidele politice în activitățile de realizare a prevederilor de politică externă deseori nu se soldează cu rezultatele preconizate în documentele programatice, detașarea partidului de obiectivele naționale stabilite în favoarea intereselor de grup creează, în ultimă instanță, neîncredere în această instituție și discrepanțe între obiectivele trasate și efectele implementării lor.
2. Apropierea dintre Republica Moldova și Uniunea Europeană solicită instituții și mecanisme de legiferare, exercitare și control ale procesului integraționist, dar care trebuie abordat în contextul că esența integrării europene constă în reformarea sistemică a instituțiilor democratice, implicit a mecanismelor de implementare și în transformarea în veritabile pârghii de edificare a statului de drept, asigurare a democrației și drepturilor omului, formare a economiei funcționale de piață.
3. Edificarea rolului și locului Republicii Moldova în cooperarea externă se realizează prin două paliere: din perspectivă internă - programarea activităților de politică externă de partidele politice prin actul electoral plasează statul în diferite spații geopolitice: integrare eurasiatică (PSRM) sau integrare europeană (PLDM, PL); din perspectivă externă - extinderea zonelor de insecuritate în regiune amplifică substanțial nedeterminarea constantei interesului național.
4. Partidele politice din Republica Moldova plasează compartimentul ce vizează politica externă la nivelul opțiunilor programatice de importanță deosebită, formându-se opinia că identificarea

corectă și strategică a direcției politicii externe are ca și consecință soluționarea expresă a tuturor problemelor de factură economică, socială, identitară, lingvistică: partidele politice se dovedesc a fi doctrinare doar prin definiție, însă prin acțiune, se dovedesc a fi mai degrabă geopolitice.

Aprobarea rezultatelor. Lucrarea este elaborată în Centrul Cercetări Politice și Relații Internaționale al Institutului de Cercetări Juridice și Politice al Academiei de Științe a Moldovei, rezultatele obținute au fost prezentate, discutate și aprobate la Centrul sus menționat, Seminarul Științific de Profil de pe lângă Institut și la șapte foruri științifice naționale și internaționale, cum ar fi: conferința științifică internațională **Probleme economice ale dezvoltării europene**, 27-28 martie 2012; conferința științifică internațională **Interferențe universitare – integrare prin cercetare și inovare**, 25 - 26 septembrie 2012; conferința practico - științifică internațională a tinerilor cercetători, 23 noiembrie 2012; conferința transfrontalieră a tinerilor **Tinerii politicieni, juriști, artiști, filologi ... vis-a-vis de extinderea Uniunii Europene**, 20-22 decembrie 2013; conferința științifică internațională **Tendențe contemporane ale dezvoltării științei: viziuni ale tinerilor cercetători**, 10 martie 2014; conferința internațională **Tinerii în contextul globalizării. Probleme și oportunități**, 15 martie 2014; conferința științifică internațională **Perspective de dezvoltare a științei în viziunea tinerilor cercetători**, 3 iunie 2014; conferința internațională științifico-practică **Evoluția mentalității tinerilor în contextul integrării Republicii Moldova în Uniunea Europeană**, 16-17 martie 2015.

Publicațiile la tema tezei. Investigațiile și-au găsit elucidare în 12 lucrări științifice în volum de 5,3 coli de autor, dintre care 9 fără coautori: 1 articol în reviste naționale de specialitate (categoria B), 4 în reviste naționale de specialitate (categoria C) și 7 în materialele conferințelor științifice naționale și internaționale.

Volumul și structura lucrării cuprinde: introducere, trei capitole, concluzii generale și recomandări, bibliografie din 351 titluri, 162 pagini text de bază.

Cuvinte-cheie: Republica Moldova, partid politic, prevederi, politică externă, obiective, sistem de partide, strategii și tactici, mecanisme, integrare europeană, cooperare subregională, instituții, documente programatice, activități.

CONȚINUTUL TEZEI

Introducerea conține toate subdiviziunile de rigoare: actualitatea și importanța problemei abordate, descrierea situației în domeniul de cercetare a temei și identificarea problemelor supuse cercetării, scopul și sarcinile lucrării, metodologia investigațiilor științifice, noutatea științifică a rezultatelor obținute, problema științifică importantă soluționată, importanța teoretică și valoarea aplicativă a lucrării, aprobarea rezultatelor și sumarul capitolelor tezei.

Capitolul întâi, purtând titlul **Aspecte istoriografice și abordări teoretico-metodologice ale prevederilor de politică externă în documentele programatice și activitatea partidelor politice**, include două blocuri de probleme: studiul istoriografic și repere conceptuale, teoretico-metodologice și politico-juridice de cercetare a problemei abordate.

Demersul istoriografic, expus în primul subcapitol, purtând titlul **Coordonate de politică externă în documentele de program și în activitatea partidelor politice: studiu istoriografic**, elucidează cele mai relevante elaborări științifice la temă, perfectate de cercetători științifici atât din străinătate, cât și din Republica Moldova, asigurând valorificarea exigențelor regulamentare de a prezenta descrierea situației în problemele supuse investigațiilor.

Din perspectiva abordărilor cercetătorilor străini deducem că reperele determinante ale partidului politic au depășit cu rapiditate prevederile clasice cunoscute. În culegerea de articole „Political Parties in Conflict-Prone Societies: Regulation, Engineering and Democratic Development” îngrijită de către B. Reilly și P. Nordlund, partidele politice sunt catalogate ca o componentă esențială a democrațiilor reprezentative [5, p.18], iar K. Janda în monografia „Political Parties and Democracy in Theoretical and Practical Perspectives. Adopting party law” pornește de la aserțiunea că o democrație necesită partide politice puternice, cu potențial de a reprezenta eficient cetățenii și a promova politici viabile care să demonstreze abilitatea de a governa pentru binele public [20, p.29].

A fost determinat că în articolul „Sociology of political parties' closure regime”, cercetătorul turc E. Yilmaz cataloghează partidele politice ca fiind veriga de legătură între societate și sistemul politic, constituind elementul fundamental al vieții politice în statele democratice [21, p.831], iar cercetătorul spaniol V. Fernandes în studiul tematic „Indifference and Political Parties” precizează că prin analiza structurilor partinice se poate face lumină asupra conceptului de indiferență exercitată în procesele politice din societate [22, p.5]. H. Reiter în „The Study of Political Parties, 1906–2005: The View from the Journals” realizează o evaluare solidă a elaborărilor din cele mai importante reviste de științe politice americane din ultimul secol cu referire la partidele politice [23, p.614], sesizând o creștere substanțială a numărului articolelor consacrate comportamentului partinic și activității lor legislative pe fundalul declinului în cercetarea aspectelor organizatorice. În schimb, P. Goren în articolul „Party Identification and Core Political Values” analizează pe larg conexiunea dintre apartenența la partidul politic și esența valorilor politice promovate ca elemente centrale în sistemul cerințelor cetățenilor

alegători, întrebându-se dacă identificarea partinică influențează mesajul valorilor politice pentru a dezvolta o strategie de acțiune a partidului politic în procesul realizării prevederilor programatice [24, p.883]. Citând din eseul lui R. Michels „Les partis politiques”, A. Schwartz a remarcat aserțiunea care prevede că succesul guvernării directe ține de capacitatea de a mobiliza spontan masele. Dezvoltarea acestei aserțiuni presupune că în statele moderne poporul participă la procesul politic prin intermediul instituțiilor reprezentative, paradoxul apare anume în momentul în care organizarea maselor devine o necesitate, fenomen care partajează membrii colectivității în minorități conducătoare și majorități conduse [25, p.19]. Politologul spaniol P. Ibarra prezintă democrația participativă ca pe o trecere între două modalități complementare: în primul caz estimează participarea prin proteste și revendicări ale drepturilor de obținere a deciziilor politice favorabile, iar în al doilea caz analizează participarea prin invitație pe arene și alte spații definite ca instituții democratice, care exprimă gestiunea spațiului și a valorilor în contextul favorabil pentru dezvoltarea prevederilor politice [26, p.25]. Am făcut referință la ideile promovate de R. Michels pe motivul actualității lor pentru situația din Republica Moldova, evidențiindu-se două lumi paralele: minoritatea aflată la guvernare se organizează ușor, indiferent de coloratura politică, pentru a-și realiza interesele și majoritatea greu de organizat.

Cercetătorul român C. Nica în lucrarea „Sisteme de partide contemporane” gândită cu statut de „monografie în problema partidelor politice din lume”, elucidează, sub aspect sistemic, constituirea și dezvoltarea fenomenului partidist, începând din antichitate și finalizând cu metamorfozele din epoca modernă și din perioada contemporană [9, p.29].

Cercetarea partidelor prin prisma orientării vectorului politicii externe a Republicii Moldova este realizată, în afară de unele elaborări sus menționate, și de O. Protsyk, I. Bucataru și A. Volentir în articolul „Competiția partidelor în Moldova: ideologie, organizare internă și abordarea conflictelor etno-teritoriale”, în care se menționează că orientarea vectorului de politică externă constituie una din dilemele majore ale Republicii Moldova, având două alternative geopolitice: integrarea în Uniunea Europeană sau integrarea în Comunitatea Statelor Independente [27, p.91].

Elaborarea politicii externe poate fi elucidată prin reliefaarea aportului instituțiilor democratice care participă prin cooperarea și coordonarea mijloacelor la realizarea obiectivelor ce țin de rolul și locul statului în exterior, notează P. Burstein și A. Linton în articolul „The Impact of Political Parties, Interest Groups, and Social Movement Organizations on Public Policy: Some Recent Evidence and Theoretical Concerns” [28, p.382]. Analiza rolului și locului Republicii Moldova pe arena mondială, certificate prin acțiuni de cooperare în plan subregional și european cunoaște o dinamică continuă. Astfel, autorii monografiei „Sisteme politice tranzitorii din Europa de Sud-Est” menționează că prin instituțiile de resort Republica Moldova acordă o atenție sporită dezvoltării și diversificării relațiilor multidimensionale mai ales cu statele Europei și Americii de Nord [29, p.144]. Cert este că problema activității de politică externă a partidelor politice este doar tangențial elucidată în literatura științifică

Al doilea subcapitol, cu titlul **Repere teoretico-metodologice de cercetare a obiectivelor și activităților de politică externă ale partidelor politice**, pune în lumină conceptele, teoriile și reperele metodologice de investigație a prevederilor programatice de politică externă elaborate și aplicate de partidele politice pentru atingerea obiectivelor propuse, cu predilecție de exercitare a puterii de stat.

Studiul politicii externe, abordată în sensul de continuare a politicii interne și de componentă a relațiilor internaționale, constituie una dintre problemele esențiale ale științelor politice și relațiilor internaționale [30, p.346], menționează Gh. Căldare și R. Gorincioi. Dată fiind creșterea rolului și locului politicii externe ca obiect de cercetare, actualmente, aceasta a devenit mai moderată, deoarece relațiile dintre state se bazează nu numai pe dimensiunile militare și diplomatice, dar și pe aspecte ce țin de asistență reciprocă și dialog politic. Același sens de idei îl promovează A. Burian și V.Talpă, care definesc politica externă drept „cursul general al statului în afacerile internaționale”, „activitatea desfășurată pe arena internațională” [31, p.4], aceasta găsindu-și exprimată prin două forme de bază: diplomația și strategia, preluând, de fapt, aserțiunile lui R. Aron.

Elaborările succedate denotă că politica externă este abordată din perspectivă ontologică și structural-funcțională, pe când V. Saca și S. Cebotari imprimă conceptului de politică externă valențe spațial-temporale, susținând că aceasta trebuie să fie înțeleasă ca o categorie concret istorică, ca un fenomen care nu există în afara spațiului și timpului [32, p.62]. Luând ca bază aceste aserțiuni, notăm că politica externă este definită de parametrii spațiali și temporali în care sunt exercitate activitățile programatice.

G. Voicu făcând apel la ideile lui B. Constant, subliniază că dimensiunea ideologică reprezintă primul caracter specific al partidelor politice, trăsătură dovedită a fi, indiscutabil, viabilă, deoarece și la etapa actuală pare puțin posibil a vorbi de un partid politic fără a-l corela, într-o măsură mai mare sau mai mică, cu un anumit proiect de factură doctrinală. În același timp, actualmente devine tot mai evidentă schimbarea stilului de activitate, trecându-se de la stilul ideologic la cel pragmatic, accentuat tehnic, cu fundament doctrinar mai puțin observabil [33, p.56]. Tipologia partidelor și a sistemelor de partide rămâne însă inseparabilă de alte concepte-cheie ale științelor politice, precum statul, puterea, democrația, legitimitatea [34, p.111]. Cât despre semnificația programelor și platformelor electorale, A. Arseni și I. Rusandu menționează că în urma asocierii libere a cetățenilor în baza statutelor și a programelor iau naștere partidele politice, constituind prima instituție de caracter politic și unul din elementele fundamentale în constituirea sistemului politic [35, p.52].

Dimensiunea teleologică este esențială pentru conceptul de partid politic, motiv pentru care W. R. Schonfeld tratează partidele politice ca „polarizatori de interese, transmițători de ideologii și doctrine politice, modelatori de politici publice și creatori de legături între cetățeni și guvern” [36, p.188]. În acest context de idei susținem că partidele politice vin cu abordări substanțiale de politică

externă, prevăzute atât în program, cât și în platformele electorale, dat fiind că acestea se succed și se completează reciproc, deoarece, dacă programul este adoptat în cadrul congresului, organ suprem de conducere și decizie al partidului, platformele electorale reprezintă ansamblul de idei care este pus la baza unei acțiuni politice în comun pentru a atrage electoratul și a se antrena în competiția pentru cucerirea puterii. M. D. Cotoară notează că programul nu este altceva decât fructul unui compromis, unor rezultate generate în urma unor discuții interne, acesta trebuie să fie relativ rațional și să șteargă contradicțiile potențiale dintre interesele unora și ale altora [37, p.64].

C. Nica precizează că dezvoltarea teoretico-metodologică a conceptului de partid din secolul trecut s-a produs pe fundalul reconstrucției democrațiilor în Europa de Vest, fiind promițătoare atât ca urmare a noilor abordări, cât și a acumulărilor, fie manifeste, fie latente [38, p.25]. Iar I. Bucataru, A. Volentir și O. Protsyk în „Metodologia cercetării sociologice a partidelor politice (din experiența științei politice din Republica Moldova)”, au supus analizei partidele politice din Republica Moldova abordate în particular și în calitate de componente ale sistemului de partide, cercetarea fiind efectuată în perioada imediat următoare după scrutinul din 2005. Rezultatele obținute au permis identificarea răspunsurilor la unele întrebări cu privire la organizarea internă a partidelor, poziționarea ideologică, atitudinea față de problemele teritoriale, iar metodologia de cercetare se bazează pe metodele utilizate de știința politică din Occident, raportate și racordate la realitățile politice din Republica Moldova [39, p. 28].

Din grila metodelor utilizate în cercetare, vom remarca metoda comparației, aplicată pentru a identifica repere comune de cercetare științifică: dacă pornim de la ipoteza că relațiile internaționale se produc în corespundere cu anumite legități, definirea unor analogii în istorie ne poate ajuta să le identificăm, iar abordarea istorică a stat la baza metodei de investigație a situațiilor concrete (case-study). Altă modalitate de cercetare științifică este determinată de secțiunea orizontală – compararea politicii diferitor state. Menționăm că metoda permite încadrarea politicii externe a fiecărui stat într-o perspectivă mai largă, incluzând concepții ale politicii externe, sisteme decizionale, strategii, tactici și mijloace aplicate în atingerea scopurilor politice urmărite.

Investigațiile realizate în domeniul științelor politice contemporane pe marginea fenomenului partidist s-au multiplicat substanțial, iar abordările întemeiate pe variate perspective metodologice, precum metoda comparativă, structural-funcțională, sistemică, a studiilor de caz au modificat și au nuanțat conceptul de partid politic. Subliniem că un rol important în structurarea demersurilor privind conceptualizarea partidului politic l-a aportat behaviorismul, anchetele de opinie, sondajele fondate pe eșantioane reprezentative sau aleatorii, incluzând lideri, membri activi și membri pasivi de partid, simpatizanții și neapartenenții partinici. Eferescența reflecțiilor asupra partidelor a fost favorizată, în același timp, de dezvoltarea cunoștințelor despre universul politic, adică despre mediul de manifestare a partidului și de omniprezența lui prin actele de guvernare și de opoziție.

Al doilea capitol, intitulat **Probleme de politică externă în documentele programatice și în activitatea partidelor politice**, reliefează trăsăturile generale și particularitățile proceselor de exercitare a politicii externe în arealul european, fiind supus cercetării impactul fenomenului integraționist european asupra participării Republicii Moldova în cadrul unor structuri, programe și inițiative de cooperare multilaterală de nivel geopolitic subregional.

Primul subcapitol, purtând titlul **Sisteme de partide și prevederi programatice de politică externă: experiența europeană**, este consacrat elucidării activității partidelor europene, formate în cadrul Parlamentului European și determinării impactului tipului de sistem de partide asupra realizării politicii externe, exemplificat prin reliefaarea situației din șapte comunitare, cu tradiții și experiență diferite în domeniul democrației.

Din spectrul sistemelor de partide pe care le supune analizei G. Sartori, cu predilecție, ne-am focalizat atenția asupra sistemelor bipartidist și multipartidist, dat fiind că aceste tipuri se regăsesc cu frecvență în democrațiile occidentale. Astfel, pentru a consolida acest aspect, am comparat mecanica funcționării sistemelor de partide în Marea Britanie, Franța, Germania, state considerate a fi modele clasice de organizare și funcționare a sistemului politic. Au fost analizate sistemele din România și cele trei state baltice, entități pe care le considerăm modele edificatoare pentru Republica Moldova în procesul integrării europene: aceste fundamente pun în evidență impactul, rolul și locul prevederilor de politică externă în planul cooperării internaționale. Făcând uz de studiul comparativ, am urmărit să determinăm gradul de funcționalitate a sistemului politic în fiecare dintre aceste state și impactul asupra activităților de politică externă.

I. Muraru și E. Tănăsescu acreditează ideea că bipartidismul se încadrează în dimensiunea democrației pluraliste și liberale, oferind cetățenilor posibilitatea de a acorda votul pentru setul de prevederi programatice definite într-o manieră clară și autentică [2, p.30]. În același context de idei, M. Bădescu remarcă situația în care succesiunea celor două partide aflate la guvernare are menirea de a realiza echilibrul vieții politice [40, p.241], Marea Britanie fiind un exemplu elocvent.

Unii protagoniști expun argumentul că sistemul bipartid oferă o formă superioară democrației electorale deoarece nu poate exista nici o garanție că vreun partid va avea majoritatea în legislativ, iar guvernul să fie format pe bază de negociere între elitele politice, ceea ce este mai puțin accesibil controlului popular. M. Hastings menționează că pot fi identificate situații în care bipartidismul poate lua forma unui sistem cu două partide și „jumătate” prin apariția unei a treia formațiuni politice, care constituie un element important în formarea majorității [41, p.51], modelul edificator fiind Germania. În contradicție cu această poziție, A. L. Lowell afirmă că legislativul trebuie să aibă „două partide, și numai două partide, pentru ca forma de guvernământ parlamentară să producă permanent rezultate bune”. Altfel, „cu cât este mai mare numărul grupurilor discordante care formează majoritatea, cu atât mai grea este sarcina de a le mulțumi pe toate și cu atât mai instabilă și fragilă devine poziția

cabinetului” [42, p.73]. Suntem de părere că răspunderea pentru politica guvernelor de coaliție fie multipartidiste, fie bipartidiste, trebuie împărțită între toate partidele, însă se pot crea situații, cum a avut loc și în Republica Moldova, ca partidele să nu-și asume egal răspunderea pentru exercitarea actului guvernării, iar alegătorul să fie pus în situația deloc ușoară sau de a accepta, sau a compromite încrederea electorală destinată formațiunilor social-politice aliniate în cursa pentru guvernare.

Reflectând asupra pluripartidismului, M. Bădescu a elaborat o definiție, care se reduce în linii mari la un sistem cu mai multe partide politice, având aproximativ aceeași pondere pe arena politică și fiind antrenate în actul guvernării [40, p. 242], relevant fiind multipartidismul francez. M. Hastings consideră că sunt necesare cel puțin trei partide pentru funcționarea sistemului multipartit, capabile să stabilească alianțe consolidate prin rezultatele politicilor programate și adoptate [41, p.53].

Analiza sistemelor de partide din statele Uniunii Europene denotă impactul asupra mecanicii proceselor structural-funcționale de programare, organizare și exercitare a politicii externe. Mult mai relevant se dovedește a fi unificarea scopurilor și mijloacelor partinice în procesul de consolidare a poziției statelor în exterior, argument preluat din experiența statelor baltice și a României în contextul programării și realizării integrării europene. În acest context a fost subliniat că deși au avut o istorie comună, exprimată prin gravitatea în jurul unor valori politice, socioeconomice și cultural-lingvistice sovietice, totuși statele baltice au reușit, într-un timp relativ scurt să stabilească prioritățile politicii externe de caracter unic și pe termen lung, devenind membre cu drepturi depline în cadrul Uniunii Europene, pe când Republica Moldova încă mai oscilează între doi poli integraționiști, promovați intens atât de partidele aflate la guvernare, cât și de cele din opoziție, inclusiv extraparlamentară.

Prevederile programatice de politică externă ale partidelor nu se reduc doar în arealul statului de origine, ci se caută promovarea și ajustarea lor la cerințele spațiului integraționist european pentru a obține finalitățile așteptate de electorat. K. von Beyme subliniază că prin intermediul partidelor este promovată competiția care determină formarea opiniei publice în jurul unor poziții politice specifice [43, p.14]. A fost determinat că la nivel european partidele naționale implicate la procesul legislativ adoptă și promovează politici cu un grad mult mai mare de complexitate, iar sistemul de partide instituționalizat se transformă prin caracter în transnațional, depășind limitele și interesele unui singur stat. Indiferent de tipul sistemului de partide instituționalizat, prerogativele politicii externe reprezintă capacitatea statului de racordare la provocările integrării și globalizării.

Subcapitolul doi, **Afirmarea internațională a Republicii Moldova prin prisma activității partidelor politice**, pune în lumină relevanța cooperării la nivel subregional, regional și mondial pentru participarea internațională a Republicii Moldova, fiind demonstrată oportunitatea de a lua parte la procesele de caracter multilateral în scopul de a beneficia de posibilitățile care provin de pe urma valorificării acestei dimensiuni, dar și a se prezenta comunității internaționale nu numai ca un simplu consumator, ci și în calitate de furnizor de servicii, mărfuri, securitate.

Republica Moldova a demarat procesul de recunoaștere și afirmare internațională în condițiile transformărilor structurale de sistem internațional postrăzboi rece. Analiza literaturii de specialitate și a practicii de cooperare multilaterală denotă că rolul și locul Republicii Moldova pe arena mondială este determinat de doi factori edificatori: intern, exprimat prin poziția autorităților față de caracterul relațiilor internaționale, prin prioritățile strategice și direcțiile principale ale politicii externe înscrise în concepții, programe guvernamentale și documente ale partidelor politice; extern, determinat de conjunctura internațională dominantă, de crizele economice, instabilitatea politică, nivelul dezvoltării statelor și de relațiile bilaterale sau multilaterale consfințite prin diferite acorduri.

Pe filiera politico-militară a relațiilor de parteneriat cu Organizația Tratatului Nord-Atlantic, Republica Moldova a afirmat clar poziția sa asupra statutului de neutralitate și implicațiile pe care le comportă, argument extras din prioritățile stabilite la nivel național de cooperare internațională și din conținutul prevederilor programatice de politică externă exprimate de partidele aflate la guvernare în ultimii șase ani. Cu privire la neutralitate, stipulată expres în Constituție, A. Burian se întreabă dacă „va reuși Republica Moldova să rămână în continuare stat neutru?”, afirmând că „judecând după toate aparențele, se pare că nu-și va putea păstra neutralitatea, deoarece prezintă un punct strategic pentru fiecare oponent [44, p.74]. În vederea realizării acestei prevederi, Partidul Liberal pledează pentru elaborarea și adoptarea unei noi legi supreme a Republicii Moldova, care va asigura excluderea neutralității prevăzută de art. 11 al textului actual, întrucât se dovedește a fi impediment juriidic și politic în aderarea Republicii Moldova la Organizația Nord-Atlantică.

Din perspectiva cooperării determinată de domeniul securității în arealul subregional, luându-se act de conflictul din raioanele de est, relațiile Republicii Moldova cu partenerii externi au căpătat contur prin aderarea la Conferința pentru Securitate și Cooperare în Europa la 30 ianuarie 1992, și ca urmare, la 26 februarie, a fost semnat Actul Final de la Helsinki [45]. Din momentul aderării, statul a beneficiat de susținere permanentă din partea acestei organizații, fiind unica instituție internațională implicată plenar în reglementarea conflictului din raioanele de est.

A fost subliniat, de asemenea, că Republica Moldova acordă importanță deosebită relațiilor cu instituțiile Organizației Națiunilor Unite, care, la rândul lor, au reușit să exercite un rol important în promovarea democrației și drepturilor omului. Gh. Căldare și S. Velicico menționează că Națiunile Unite reprezintă fundamentul politicii externe a Republicii Moldova [46, p.156].

Revenind în arealul geopolitic european, am precizat că un rol deosebit comportă cooperarea dintre Republica Moldova și Consiliul Europei, oportunitatea colaborării explicându-se prin calitatea obiectivelor asumate ca fiind angajamente în exercitarea politicii interne. Consiliul Europei exercită un rol important în determinarea poziției Republicii Moldova pe segmentul cooperării multilaterale: spectrul de acțiuni întreprinse a facilitat procesul lansării Republicii Moldova pe arena europeană ca stat independent și a favorizat modelarea imaginii în parteneriat cu alte entități și atragerea atenției

comunității internaționale asupra realizărilor și problemelor sale [47, p. 295]. Însă continuarea aflării sub incidența monitorizării nu denotă altceva decât carențe substanțiale la capitolele sistemul justiției, libertatea mass-media, asigurarea și garantarea drepturilor și libertăților omului.

Analizând problema monitorizării statului în procesul implementării și realizării reformelor în diferite domenii de activitate, în cadrul platformei electorale a PLDM atestăm poziția potrivit căreia, neexcluderea Republica Moldova de către Consiliul Europei din procedura de monitorizare este o barieră serioasă în calea integrării europene [202]. O abordare concludivă și practic fără precedent a situației Republicii Moldova în subregiune, dar și în areal european, a fost prezentată de Secretarul General al Consiliului Europei, T. Jagland, care menționează că Republica Moldova se află pe marginea prăpastiei și riscă să devină următoarea criză de securitate a Europei, cu potențiale consecințe dincolo de frontierele ei [48].

Astfel, programarea eficientă a politicii externe și implementarea ei în practica dezvoltării statului pe filiera internă, dar și externă, solicită implicarea tuturor competențelor care să apropie Republica Moldova de structurile europene, excluzându-l din procedura monitorizării, cu toate consecințele de rigoare, oferind astfel, noi perspective de cooperare și dezvoltare.

Formarea imaginii de țară pe arena mondială poate fi analizată și din perspectiva cooperării subregionale. În acest sens subliniem că Republica Moldova a aderat la un șir de inițiative, programe și organizații, care prin statutul și spectrul de obiective promovate, constituie „antecamera” Uniunii Europene. Fixând delimitările arealului subregional de cooperare, notăm că în zona Europei Centrale Republica Moldova participă la lucrările Inițiativei Central-Europene, iar în Europa de Sud-Est sunt desfășurate activități prin Procesul de Cooperare în Europa de Sud-Est, Organizația pentru Cooperare și Securitate la Marea Neagră și asistă în Organizația pentru Democrație și Dezvoltare Economică GUAM. Pentru a evidenția beneficiile colaborării Republicii Moldova cu programele și structurile enumerate, apreciem cooperarea subregională ca fiind o parte componentă a diplomației multilaterale ce se manifestă prin intensificarea relațiilor politice, de securitate și comercial-economice. Am notat că parteneriatul și cooperarea subregională reprezintă prin caracter o dimensiune complementară și în același timp, un mecanism important al agendei de integrare europeană, reprezintă sinergia relațiilor și interacțiunilor din cadrul organizațiilor și inițiativelor subregionale. În completarea acestor idei, V. Gheorghiu a afirmat că la nivel european, cooperarea subregională are drept obiectiv final integrarea în Uniunea Europeană. Fiind motivată de această finalitate Republica Moldova depune unele eforturi pentru a fi prezentă în centrele de cooperare europeană la nivel regional [49]. I.Jinga și A.Popescu susțin că rolul cooperării regionale rezidă în unificarea continentului și dezvoltarea durabilă a statelor europene [50, p.133]. Considerăm totuși că Republica Moldova nu a conștientizat, în ultimă instanță, relevanța cooperării subregionale, axându-se prioritar pe realizarea obiectivului strategic: integrarea în Uniunea Europeană.

În capitolul trei, **Modalități de implementare a obiectivelor de politică externă elaborate de partidele politice**, sunt supuse investigațiilor strategiile și tacticile aplicate de partidele politice, instituțiile și mecanismele necesare pentru asigurarea procesului de implementare a obiectivelor de politică externă trasate în documentele programatice de partid.

Subcapitolul întâi, **Strategii și tactici de realizare a obiectivelor de politică externă în activitatea partidelor politice**, include cercetarea strategiilor și tacticilor utilizate în activitatea partinică, fiind identificate limite permissive și prohibitive în cadrul legal, în context fiind propuse unele modalități de acțiune pentru consolidarea ponderii lor.

Am subliniat că nu a fost formalizat un set edificator și determinant de strategii și tactici, din punct de vedere normativ sau doctrinar, care, fiind preluate de partide, ar duce la realizarea opțiunilor programatice de politică externă. Lipsa unui asemenea set condiționează oportunitatea unui segment nou de cercetare, care solicită a fi abordat nemijlocit reieșind din analiza activității partidelor politice, dar și indirect, reieșind din influența factorilor care trasează dezvoltarea statului prin prisma politicii externe, dat fiind că deseori îi revine rolul hotărâtor.

În contextul analizei preliminare a strategiei notăm că aceasta reprezintă un mijloc, o operație care pune în evidență filosofia forțelor deținătoare de putere. O. Serebrian susține că prin strategiile politicii externe se urmărește realizarea intereselor naționale: independența, integritatea, securitatea, confortul economic, stabilitatea socială [51, p.225].

Este de notat că afinitatea ideologică, compatibilitatea doctrinară și programatică, conjugarea intereselor comune reprezintă principiile pe care L. Lowel le tratează ca fiind strategii de activitate a partidelor în procesul realizării obiectivelor declarate în program [52, p.20]. În alt context, obținerea, menținerea și exercitarea puterii se dovedește a fi principiul fundamental al funcționalității sistemului de partide, concentrând mecanismele și instituțiile democratice: acest principiu fiind promovat de V. Vinogradov, este considerat strategie primară de realizare a scopurilor partinice [53, p.69]. Principiul interacțiunii contradictorii rezidă în analiza dinamicii gradului de competiție pentru a exercita puterea în corelarea consensului și alternativelor, precum și în determinarea direcțiilor evoluției societății. Al. Zavtur a remarcat necesitatea recunoașterii și implementării acestui principiu, considerat a fi strategie viabilă în activitatea partinică [54, p.155]. Reprezentarea, ca și principiu prevăzut expres în Legea cu privire la partidele politice din 20 decembrie 2007, constituie altă strategie politică, care favorizează interconexiunea dintre guvernanți și guvernați, dat fiind că formațiunile social-politice participă, prin intermediul reprezentanților săi, la crearea instituțiilor puterii de stat, mandatate legislativ-normativ cu atribuții, inclusiv în domeniul politicii externe [55].

De fapt, extensia europeană și internațională a partidelor politice pune în lumină capacitatea de participare și de racordare la angajamentele de cooperare multilaterală, aducând în interior practici certificate de dezvoltare și parteneriat partinic.

Notăm că prin unificarea strategiilor generale ca și conținut, dar și celor individuale, ca formă de aplicare, partidele îndeplinesc obiective sociale și politice care nu pot fi atribuite altor organizații de tip asociativ, mențin sau ar trebui să mențină consensul social și sondează opțiunile cetățenilor, agregându-le și transformându-le în obiective programatice. Luând act de această ordine, am supus analizei succinte influența factorilor care contribuie la nuanțarea strategiilor și tacticilor de realizare a opțiunilor programatice de politică externă: factorul economic este conceput ca tendință continuă de trecere la economia de piață, abordată în calitate de trăsătură a democrației; factorul social-politic are geneza în procesele politice inițiate în anii '80-90 ai secolului XX, când a avut loc instituționalizarea sistemului de partide, iar apariția formațiunilor social-politice noi a favorizat multiplicarea opțiunilor programatice de politică externă și promovarea lor într-un areal extins. Referindu-se la semnificația factorului social-politic, C. Nica precizează că acesta acționează nemijlocit asupra partidului politic, modelându-i programele și funcțiile [38, p.30]; factorul normativ presupune analiza fenomenului de instituționalizare și de activitate a partidelor politice, strategiilor și tacticilor aplicate din perspectiva prevederilor constituțional-legislative care guvernează și reglementează funcționarea formațiunilor social-politice. Art.41 al Constituției Republicii Moldova stipulează că acestea contribuie la definirea și exprimarea voinței politice a cetățenilor și participă la alegeri în baza principiului egalității [56]; factorul extern se exprimă prin influența poziției geografice și intereselor altor state asupra Republicii Moldova, situată la periferia Uniunii Europene, în imediata vecinătate de Federația Rusă. A. Lavric notează că „factorul extern va fi unul determinant pentru evoluțiile din zonă și Republica Moldova trebuie să-și fructifice poziția geopolitică printr-o politică externă bine articulată, găsindu-și vocația unui jucător geopolitic incontornabil în viitorul apropiat” [57, p.136].

În condițiile că partidele politice se dovedesc a fi generatori de opinii, inclusiv cele de politică externă, care vizează dezvoltarea și funcționarea societății în ansamblu, ar trebui să reducă maximal posibil din primatul interesului personal față de cel național. Un partid politic trebuie să dispună de capacitatea de a genera idei noi, altfel există pericolul degenerării funcționale, dar și ideologice [58, p.28]. V. Moșneaga subliniază că partidul politic trebuie să fie flexibil, în condițiile pluralismului să-și poată schimba structura, să se autoperfecționeze în continuu [59, p.17]. Partidul politic nu poate să nu folosească instrumentele statutare pentru autoperfecționare și consolidare, însă concentrarea mării majorități a resurselor, mai ales mijloacele financiare, în mâinile liderului nu favorizează dezbaterile în interior și democrația internă, dar menține disciplina partinică.

În concluzie notăm că formularea și realizarea prevederilor programatice de politică externă este marcată de conținutul ideologiilor politice, comportamentul partinic al liderilor și de concepțiile axiologice asupra rolului și locului statului în arealul geopolitic subregional, regional și internațional, individualizate prin strategii și tactici aplicate în funcție de conjunctură, ordine care pune în lumină capacitatea partidului politic de raliere la noile cerințe sociale, motivând exercitarea politicii externe.

Al doilea subcapitol, **Instituții și mecanisme de exercitare a politicii externe la nivel de stat și de partide politice**, este consacrat examinării instituțiilor democratice și a mecanismelor de resort care transformă obiectivele politicii externe în abordări practice, conturând semnificația participării în procesul decizional și reprezentativ.

Pentru a reliefa procesul de instituționalizarea politicii externe în baza funcționării instituțiilor democratice, incluzând partidele politice, a fost supus investigațiilor științifice cadrul constituțional-legislativ. Principalul document în domeniu este Constituția, care precizează prerogativele de politică externă ale Președintelui (art. 86), Parlamentului (art. 66) și ale Guvernului (art. 96), atribuții însoțite de spectrul mecanismelor care vin să traducă în activitatea politică prevederile constituționale. Actul normativ determinant este Concepția politicii externe a Republicii Moldova [1], care prevede crearea suportului legislativ-normativ și organizatoric al domeniului abordat. V. Beniuc și Gh. Rusnac susțin că prioritățile Concepției constau în consolidarea independenței și suveranității, asigurarea integrității teritoriale și afirmarea statului ca factor al stabilității în regiune [60, p.110],

Diplomația națională realizează obiectivele politicii externe care au fost fixate în programele de activitate al Guvernului, însă aceste documente nu pot substitui rolul și semnificația Concepției politicii externe, deoarece sunt limitate în timp (cel mult pentru patru ani), având la bază platformele partidelor aflate la guvernare. În același timp, Concepția este preconizată să formuleze interesele și obiectivele naționale de durată medie și lungă, urmărind să înregistreze consensul partidelor politice sau în cel mai bun caz, al majorității. A fost menționat că în lipsa unui consens, exercitarea eficientă a politicii externe devine fragilă și se confruntă cu dificultăți în interior, dar și pe arena mondială.

Potrivit accepției lui I. Creangă, nu se poate vorbi logic despre existența unei voințe de stat în afara voinței autorităților publice: Președintele Republicii, Parlamentul și Guvernul. Politica externă nu poate fi preocuparea exclusivă a Guvernului, a ministerului de resort sau a șefului de stat, dar este în anumite coordonate și o problemă a Parlamentului, ca instituție prin intermediul cărei poporul își exercită suveranitatea națională, precum și prin faptul că acesta este unica autoritate legiuitoare, cel puțin în sistemul nostru constituțional [61, p.101].

Aspectele activității parlamentare sunt reglementate de cadrul legislativ-normativ și viziunile oamenilor politici privind gradul de admisibilitate și imposibilitate de a admite acțiuni și legitimității mijloacelor” [62, p.85]. A fost determinat că aceste acțiuni amintesc de mecanismele prin intermediul cărora partidele creează contextul favorabil de constituire a politicii externe prin formarea coalițiilor, apelarea la posibilitatea de a face lobby sau la capacitatea de a transforma opțiunile electorale pentru a obține numărul de voturi necesare în scopul racordării intereselor naționale la exigențele timpului.

V. Chirilă și alți cercetători, experți și oameni politici atestă discrepanța vizibilă între ideea de integrare europeană a Republicii Moldova și eforturile autorităților naționale de a umple mesajul cu substanța unui proces continuu, credibil și ireversibil de realizare a reformelor politice, economice și

sociale devenite obligatorii pentru a avansa pe calea realizării parcursului european [63]. C. Popovici afirmă că prin statutul pe care îl deține, șeful statului devine garantul asigurării stabilității procesului de organizare a activităților, puterilor, funcțiilor și a instituțiilor statului [64, p.273]. Cert este în acest sens că prin prerogativa de determinare a principalelor direcții de politică externă devine participant activ al procesului legislativ. Acest indiciu ne sugerează că Președintele nu acționează de pe poziția puterii executive, ci din perspectiva instituției prezidențiale, iar implicarea constituțional-normativă a șefului statului în problemele politicii externe reprezintă o dimensiune specifică a activității sale. Am subliniat că prerogativele în acest domeniu sunt exercitate în vederea realizării funcției reprezentative a Președintelui. Atribuțiile în domeniul politicii externe nu sunt realizate discreționar de Președinte și se dovedește a fi omniprezentă implicarea altor autorități: la etapa ratificării tratatelor este solicitată autoritatea legislativă, pe când la etapa stabilirii relațiilor diplomatice, prealabil, participă autoritatea executivă.

Ținem să subliniem că, aflându-se la guvernare, partidele devin responsabile de coordonarea și controlul politicii exercitate de executiv, doar că această coordonare adesea se dovedește a fi una mai mult declarativă. În același timp, deseori Guvernul se prezintă ca un pol integrator puternic, care dispune de mecanisme importante de examinare și de realizare a politicilor, devenind un catalizator al tuturor grupurilor de interese, însă partidul de la putere dezvoltă relații speciale cu cele mai importante grupuri.

Referindu-se la importanța programului de activitate al Guvernului, V. Popa explică legătura logică dintre partide și executiv, menționând că programul materializează prevederile platformelor electorale ale formațiunilor care au câștigat alegerile parlamentare [65, p.115]. În cadrul identificării funcțiilor de bază ale executivului, în cazul dat din domeniul politicii externe, literatura de specialitate română menționează că această instituție deține, în principal, funcția de strategie, prin care se asigură elaborarea planului acțional de punere în aplicare a Programului de guvernare. I. Corbeanu afirmă că prin intermediul funcției sale de reglementare, Guvernul asigură elaborarea și funcționarea cadrului normativ și instituțional indispensabil în scopul realizării obiectivelor strategice prioritare de politică externă, iar prin funcția de reprezentare asigură prezența instituției statului atât pe plan intern, cât și extern [66, p.291]. C. Manda susține, în aceeași ordine de idei, că Guvernul deține, inclusiv, rolul de asigurare a mecanismului de funcționare și dezvoltare a sistemului economic național și identificarea acestuia cu un sistem economic mondial în condițiile promovării interesului intern [336, p.39].

În concluzie notăm că partidele politice sunt componente edificatoare ale sistemului politic, unități care participă în mod nemijlocit la formarea și contribuie la funcționarea instituțiilor puterii de stat și a mecanismelor antrenate în promovarea politicii externe. Activitatea partidelor politice poartă un caracter edificator pentru exercitarea de către Republica Moldova a cooperării și parteneriatelor cu alți actori internaționali, inclusiv pe coordonata multilaterală.

CONCLUZII GENERALE ȘI RECOMANDĂRI

Problema științifică importantă soluționată se exprimă prin elaborarea unei viziuni de ansamblu cu privire la analiza componentei de politică externă în documentele programatice și în activitatea partidelor politice, fapt care a asigurat determinarea impactului ei asupra evoluției Republicii Moldova pe plan intern și pe arena mondială. A fost stabilit gradul de implementare a strategiilor și tacticilor partinice în procesele de modernizare politică a Republicii Moldova.

Ideile și concluziile științifice expuse în conținutul lucrării sunt rezultatul activității autorului, au fost elaborate de sine stătător, și-au găsit elucidare în 12 publicații științifice, 9 fiind fără coautori și au fost prezentate la 7 foruri științifice naționale și internaționale. Rezultatele obținute au contribuit la soluționarea problemei științifice importante prin valorificarea științifico-aplicativă a unui subiect puțin elucidat în literatura de specialitate – obiectivele programatice și activitățile de politică externă exercitate de partidele politice prin identificarea unor strategii și tactici aplicate, reliefarea instituțiilor și determinarea mecanismelor de implementarea lor, definirea particularităților pluripartidismului din state cu diferit grad de democrație, inclusiv Republica Moldova.

1. Partidele politice fiind structuri dinamice, nu se dovedesc a fi numai asociații benevole de cetățeni, promotori de ideologii și doctrine, mobilizatori ai opiniei electorale, ci se transformă, prin modalități de acțiune și manifestare, în formatori ai instituțiilor democratice, generatori ai liderilor de opinie, indicatori ai impactului geopolitic rezultat din cooperarea externă, corelând, astfel, gradul de dependență a electoratului în raport cu politicile guvernamentale promovate și stabilind apartenența partinică prin suportul primit în procesul valorificării obiectivelor programatice. În contextul resetării frecvente a relațiilor interstatale, importanța abordărilor programatice de politică externă elaborate de partide se exprimă prin capacitatea sistemului politic de a se ralia la noile conjuncturi geopolitice, economice și sociale. Abordările programatice de politică externă indică, în același timp, gradul de interdependență, corelare sau influență între politica internă și politica externă, emenate de autorități, politica externă devenind un mijloc de democratizare a societății. Reieșind din aceste raționamente, partidele politice devin responsabile de elaborarea, evoluția și consolidarea poziției statului în raport cu celelalte centre de putere, exprimate fie prin actori statali sau nestatali.

2. Dizolvarea Uniunii Sovietice a plasat Republica Moldova ca stat suveran și independent într-un context internațional absolut nou de organizare și manifestare a politicii externe, emanată de un actor cu drepturi recunoscute în relațiile internaționale. Pluralismul de opinie care s-a materializat în structuri partinice, deși fiind delimitate prin doctrinele politice și opțiunile electoratului în aspectul dezvoltării interne, a trasat noi delimitări ale eșichierului politic, determinate de priorități strategice și direcții principale de politică externă, aceste segmentări sunt valabile până în prezent. Luând ca suport de referință caracteristicile programatice, dar și trăsăturile propagandistice ale formațiunilor social-politice, determinăm că PSRM optează constant pentru integrarea eurasiatică, asociată cu fortificarea

relațiilor multidimensionale cu Rusia; PCRM militează strategic în favoarea integrării europene, iar tactic se pronunță pentru vectorul eurasiatic; PDM acordă prioritate integrării europene, dar optează și pentru dezvoltarea parteneriatelor strategice cu Federația Rusă; PLDM se pronunță fără drept de apel în favoarea aderării la Uniunea Europeană; PL este promotor consecvent al integrării europene și euroatlantice. Am trecut în revistă partidele parlamentare din legislativul format în urma alegerilor parlamentare generale din 30 noiembrie 2014, alte opțiuni vizează, ca în cazul PNL, unirea imediată cu România. Pluripartidismul aporță un set mai vast de activități programatice pentru dezvoltarea în complex a statului și a societății, iar susținerea partidelor cu relevanță redusă afectează bugetul de stat, mai ales în contextul devalizării unor bănci. O alternativă a surselor financiare alocate ar fi redirecționarea acestora spre implementarea politicilor pentru care majoritatea electoratului și-a exprimat opțiunea.

3. Aderarea la Uniunea Europeană reprezintă pentru Republica Moldova prioritatea strategică, reper cu titlu de finalitate care a motivat unele partide politice de a se consolida, cel puțin declarativ, în jurul acestui obiectiv în vederea elaborării mecanismelor necesare, adoptării unor strategii și tactici viabile, aprobării pachetelor de acte normative pentru facilitarea procesului integraționist, formării structurilor abilitate cu prerogative de monitorizare a acțiunilor desfășurate și reformării autorităților administrative de resort în instituții democratice cu un grad sporit de eficacitate. Toate aceste acțiuni sunt desfășurate pe fundalul extinderii Uniunii Europene în Europa Centrală și de Sud-Est, fapt care a impulsionat autoritățile naționale să dinamizeze procesele de cooperare. În același timp, altă direcție de politică externă, eurasiatică, este prezentă în obiectivele de politică externă ale mai multor partide politice, care se consolidează pe fundalul insucceselor înregistrate de formațiunile care se asociază cu vectorul european, mai ales că o parte din electorat se supune relativ ușor tehnicilor de manipulare.

4. Analiza raporturilor bidimensionale partide politice - politică externă, sisteme de partide - instituții democratice, sistem de partide - politica externă a demonstrat expres importanța și influența formațiunilor social-politice în dezvoltarea relațiilor de cooperare și integrare a statelor în structuri de vocație europeană. Partidele dispun de potențial de acțiune și de coordonare în vederea promovării, alegerii și consolidării instituțiilor democratice responsabile de desfășurarea politicii externe, (de la abordarea programatică până la implementarea, analiza și controlul eficienței), iar sistemul de partide nu influențează conținutul și caracterul abordărilor programatice de politică externă, lansate la nivel înalt. Fiind supuse studiului sistemele bipartidiste și multipartidiste, am determinat valențe comune în agenda politicii externe cu privire la cooperarea cu structurile europene și mondiale. În Republica Moldova, entitate cu sistem multipartidist, conținutul politicii externe este dependent de programul și opțiunile partidelor guvernatoare, iar oscilațiile între vectorul european și eurasiatic pot fi explicate prin unele argumente, precum: finanțarea partidelor politice din exterior, marcându-se obligațiunea de a promova obiective străine în interior; lipsa formulării interesului național cu privire la vectorul unic

al politicii externe, legiferarea ar consolida societatea și ar reduce din gradul de divizare pe principii lingvistice, teritoriale, confesionale; neîncrederea electoratului în partide politice datorită promovării intereselor individuale și de grup în detrimentul intereselor naționale; precaritatea culturii politice fundamentate pe procesele contemporane de alegere rațională și participare democratică, cunoașterii aprofundate a prevederilor și finalităților centrelor integraționiste, degajându-se impactul și beneficiile fiecărui areal geopolitic; nivelul foarte scăzut de funcționalitate a partidelor politice, dependența direct proporțională de imaginea liderului.

5. Procesul de afirmare și consolidare internațională a Republicii Moldova s-a desfășurat, cel puțin la etapa inițială, pe un teren nevalorificat din punct de vedere partinic, cum ar fi acceptarea în cadrul Conferinței pentru Securitate și Cooperare în Europa și Organizației Națiunilor Unite, adică în afara prevederilor de politică externă exprimate de partide, deoarece primele alegeri parlamentare în baza pluripartidismului, practic, au avut loc în 1994, deși nu poate fi negată pluralitatea de opțiuni de la scrutinul din 1990. În asemenea condiții, prezența partidelor politice în procesele de inițiere și extindere a activităților de politică externă este redusă, însă implementarea principiilor democratice se produce prin realizarea pluralismului de opinie și pluripartidismului politic, impactul participării partidelor fiind unul în creștere.

6. Partidele politice aplică în diferită măsură mai multe strategii (participarea în procesele de promovare a priorităților și direcțiilor de politică externă, dezvoltarea culturii politice democratice de tip raționalist și participativ, valorificarea experienței democratice pentru implementarea practicilor de organizare și funcționalitate a instituțiilor puterii de stat), tactici (elaborarea planurilor de acțiuni în scopul realizării în termen a obiectivelor trasate, consolidarea dialogului direct cu cetățenii, în special pe marginea aspectelor ce țin de politica externă și procesele integraționiste, implicarea activă în planul aprofundării contactelor interpersonale la diferit nivel interpersonal) și mecanisme (structuri ale puterii de stat, entități partinice naționale și europene), obiectivele urmărite fiind variate.

În baza rezultatelor obținute prin valorificarea științifică a obiectivelor propuse, facem unele **recomandări** cu referire la abordările programatice de politică externă ale partidelor politice:

1. Este necesar ca Ministerul Afacerilor Externe și Integrării Europene să demareze procesul de reconceptualizare a politicii externe într-un act normativ actualizat, în conformitate cu prioritățile strategice de dezvoltare și conjunctura geopolitică, corelate cu interesul național, orientat pregnant spre integrare europeană. Elaborarea mecanismelor legislativ-normative de control asupra activității de exercitare a politicii externe ar reduce din decalajul consolidat între obiectivele programatice care sunt asumate și controversele finalităților obținute.

2. Este oportun ca societatea civilă să întocmească și să publice sistematic rapoarte cu privire la activitatea partidelor politice, atât a celor parlamentare, cât și extraparlamentare, în concordanță cu prevederile documentelor programatice, fapt care ar oferi electoratului informație utilă și, în același

timp, ar motiva partidele politice să poarte responsabilitate pentru obiectivele declarate, acțiunile întreprinse și rezultatele obținute prin implementarea strategiilor și tacticilor de acțiune, inclusiv ce țin de politica externă, a cărei pondere este în creștere.

3. Se cuvine ca instituțiile responsabile de adoptarea, promovarea, exercitarea și de controlul politicii externe să-și desfășoare activitatea în conformitate cu obiectivele parteneriatelor și cooperării de nivel subregional, regional și global la care Republica Moldova este parte, pentru a îndeplini cerințele pe care le-a asumat, inclusiv pentru a facilita și dinamiza procesul apropierii de instituțiile comunitare prin integrare economică și asociere politică, urmărind să beneficieze de amplasarea în zona de acțiune a proceselor, inițiativelor și consiliilor coordonate și instrumentate direct sau indirect de către Uniunea Europeană.

4. Este necesar ca partidele politice să-și identifice nu numai propria marcă doctrinară, dar și mecanisme de acțiune, detaliate prin strategii și tactici, electoratul cu opțiuni proeuropene solicitând nu asigurări declarative, ci programe concrete, fezabile, de modernizare social-economică și politică, pe când susținătorii vectorului eurasiatic se mulțumesc și acordă credit unor declarații de intenții care nu pot fi probate din diferite raționamente. În sensul reliefat de idei, este indispensabil ca Guvernul și autoritățile responsabile să implementeze prevederile Acordului de Asociere, astfel, parteneriatelor interpartinice pe filiera europeană revenindu-le un rol important.

Luând ca suport de referință condițiile interne marcate frecvent de crize multiaspectuale, opțiuni geopolitice diferite, lipsa de coeziune a societății și unitate națională, procesele de exercitare a politicii externe vor continua să oscileze între două centre integraționiste, iar partidele politice vor insista în continuare pe racordarea prevederilor programatice cu așteptările și necesitățile oamenilor, inclusiv în plan extern, deși deseori bunele intenții anunțate și chiar asumate nu rămân decât la nivelul unor declarații.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE

1. Hotărârea pentru aprobarea Concepției politicii externe a Republicii Moldova nr. 368 din 08.02.1995. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova din 06.04.1995, nr. 20, p. 10-14.
2. Programul de guvernare al Guvernului Republicii Moldova 2015-2018 <http://www.gov.md/sites/default/files/document/attachments/program-guvernare-strelet-2015-2018.pdf> (Vizitat la 10.08.2015).
3. Duverger Maurice. Les partis politiques. Paris: Armand Colin, 1951, 476 p.
4. Sartori Giovanni. Partide și sisteme de partide. Cluj-Napoca: CA Publishing, 2014, 425 p.
5. Reilly Benjamin. Nordlund Per. Political parties in conflict-prone societies: regulation, engineering and democratic development. New York: United Nations University Press, 2008, 341 p.
6. Brechon Pierre. Partide politice. Cluj-Napoca: Eikon, 2004, 248 p.
7. Pasquino Gianfranco. Curs de știință politică. Iași: Institutul European, 2002, 368 p.
8. Harmel Robert. On the Study of New Parties. În: International Political Science Review. 1985, nr. 4, p. 403-418.
9. Nica Constantin. Sisteme de partide contemporane. București: Institutul de Științe Politice și Relații Internaționale, 2010, 392 p.
10. Șandru Lavinia. Rolul partidelor politice europene în contextul democrației europene. În: Revista de Științe Politice și Relații Internaționale. 2011, nr.3, p. 5-24.
11. Brădescu Faust. Doctrină politică. București: Majadahond, 1999, 232 p.
12. Moșneaga Valeriu. Rusnac Gheorghe. Republica Moldova: alegerile parlamentare (1994) și geografia politică a electoratului. Chișinău: CEP USM, 1997, 190 p.
13. Saca Victor. Fenomenul transformărilor partinice în societatea post-sovietică (cazul Republicii Moldova). În: MOLDOSCOPIE (Probleme de analiză politică). Partea XXI, Chișinău: CEP USM, 2003, p. 82-99.
14. Juc Victor. Varzari Pantelimon. Partide politice și organizații neguvernamentale. În: Republica Moldova. Ediția a 2-a revăzută și adăugată. Chișinău: Bons Offices SRL, 2010. p. 724-739.
15. Solomon Constantin. Cadrul normativ-legislativ de realizare a politicii externe a Republicii Moldova. În: Studii internaționale. Viziuni din Moldova. 2008, nr. 2-3, p. 95-101.
16. Bucataru Igor. Instituționalizarea partidelor politice: aspecte teoretico-metodologice. În: MOLDOSCOPIE (Probleme de analiză politică). Partea XXVIII, Chișinău: CEP USM, 2005, p. 7 -27.
17. Peru-Balan Aurelia. Sistemul partidist și leadershipul politic. În: Republica Moldova pe calea modernizării. Studiu enciclopedic. Chișinău: Biblioteca Științifică Centrală Andrei Lupan, 2015, 480 p.
18. Juc Victor. Cojocar Gheorghe. Politica externă. În: Republica Moldova pe calea modernizării. Studiu enciclopedic. Chișinău: Biblioteca Științifică Centrală Andrei Lupan, 2015, 480 p.
19. Rusandu Ion. Enciu Nicolae. Opoziția politică. În: Republica Moldova pe calea modernizării. Studiu enciclopedic. Chișinău: Biblioteca Științifică Centrală Andrei Lupan, 2015, 480 p.
20. Janda Kenneth. Political Parties and Democracy in Theoretical and Practical Perspectives. Adopting party law. Washington, DC: National Democratic Institute for International Affairs (NDI), 2005, 38 p.
21. Yılmaz Ensar. Sociology of political parties' closure regime. În: African Journal of Business Management. 2009, nr. 3 (12), p. 831-835.
22. Fernandes Vasco. Indifference and Political Parties. În: Durham Anthropology Journal. 2005, nr. 13(1).<http://community.dur.ac.uk/anthropology/journal/vol13/iss1/fernandes/fernandes.html> (vizitat 24.01.2015).
23. Reiter Howard. The Study of Political Parties, 1906–2005: The View from the Journals. În: American Political Science Review. 2006, nr. 4, p. 613-619.

24. Goren Paul. Party Identification and Core Political Values. În: *American Journal of Political Science*. 2005, nr. 4, p. 882–897.
25. Schwartz Antoine. La résistible dérive oligarchique. În: „*Le Monde diplomatique*”. 2012, nr. 9, p. 4-6.
26. Ibarra Pedro. *Democracia participativa y desarrollo humano*. Madrid: Dykinson, 2007, 283 p.
27. Protsyk Oleh. Bucataru Igor, Volentir Andrei. *Competiția partidelor în Moldova: Ideologie, organizare internă și abordarea conflictelor etno-teritoriale*. Chișinău: CEP USM, 2008, 204 p.
28. Burstein Paul. Linton Aprilie. The impact of political parties, interest groups, and social movement organizations on public policy: some recent evidence and theoretical concerns. În: *Social Forces*. 2002, nr. 2, p. 381-408.
29. Juc Victor. Josanu Yuri. Rusandu Ion. *Sisteme politice tranzitorii din Europa de Sud-Est*. Chișinău: Institutul de Filozofie, Sociologie și Științe Politice, 2008, 204 p.
30. Căldare Gheorghe. Gorincioi Radu. *Politica externă: aspecte teoretice și practice*. În: *Politologie* (coordonatori Mosneaga V., Rusnac G., Sacovici V.). Chișinău: CEP USM, 2007, p. 346 – 357.
31. Burian Alexandru. Talpă Viorica. *Evoluția istorică a politicii externe*. În: *Legea și Viața*. 2004, mai, p.4-6.
32. Saca Victor. Cebotari Svetlana. *Identificări conceptuale în cadrul sintagmei „proces integraționist - interes național - politică externă”*. În: *Revista de Filosofie și Drept*. 2006, nr. 3, p. 57-66.
33. Voicu George. *Pluripartidismul. O teorie a democrației*. București: ALL, 1998, 328 p.
34. Popa Cristian Ion. *Știința partidelor politice*. În: *Revista de Științe Politice și Relații Internaționale*. 2011, nr 1, p. 108-111.
35. Arseni Alexandru. Rusandu Ion. *Sistemul politic și societatea civilă: definiții, realități și tendințe*. În: *Revista de Filosofie, Sociologie și Științe Politice*. 2013, nr. 2, p. 41-55.
36. Schonfeld William. *Les partis politiques. Que sons-ils et comment les etudier?* În: *Ideologies, parties politiques et groupes sociaux*. Paris: Presse de la Fondation Nationale des Sciences Politiques, 1989, p. 187-203.
37. Cotoară Daniela Maricica ș.a. *Teorii politice și integrare europeană*. București: Politehnica Press, 2006, 401 p.
38. Nica Constantin. *Partidul politic – precizări conceptuale*. În: *Revista de Științe Politice și Relații Internaționale*. 2010, nr.4, p. 19-34.
39. Bucataru Igor. Volentir Andrei. Protsyk Oleh. *Metodologia cercetării sociologice a partidelor politice (din experiența științei politice din Republica Moldova)*. *Știința politică în Republica Moldova: realizări și perspective*. Chișinău, 2011, p. 27-35.
40. Bădescu Mihai. *Drept constituțional și instituții politice*. București: Lumina Lex, 2001, 258 p.
41. Hastings Michel. *Abordarea științei politice*. Iași: Institutul European pentru Cooperare Cultural-Științifică, 2000, 120 p.
42. Lawrence Lowell. *Governments and Parties in Continental Europe*. Read Books, 2006, 396 p.
43. Beyme Klaus von. *Party behaviour in European Parliament*. Iași: Lumina, 2006, p. 14.
44. Burian Alexandru. *Geopolitica lumii contemporane*. Chișinău: CEP USM, 2008, 302 p.
45. *Mandatul Misiunii OSCE în Republica Moldova*. <http://www.osce.org/ro/moldova/86213?download=true> (vizitat la 22.12.1013).
46. Căldare Gheorghe. Velicico Svetlana. *Republica Moldova – ONU: 20 ani de colaborare*. În: *MOLDOSCOPIE (Probleme de analiză politică)*. Chișinău: USM, USPEE, AMSP, 2012, Nr. 3 p. 152-163.
47. Teosa Valentina. Dolghii Elena. *Cooperarea Consiliului Europei cu Republica Moldova în contextul asigurării securității democratice*. În: *Știința politică în Republica Moldova: realizări și perspective*. Chișinău: CEP: USM, 2011, p. 295-304.
48. *Secretarul general al Consiliului Europei în New York Times: Republica Moldova, un stat pe marginea prăpastiei* <http://www.agerpres.ro/externe/2015/08/11/secretarul-general-al-consiliului-europei-in-new-york-times-republica-moldova-un-stat-pe-marginea-prapastiei-09-24-11> (vizitat la 11.08.2015).

49. Gheorghiu Valeriu. Cooperarea regională internațională. http://www.google.md/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&ved=0CBoQFjAA&url=http%3A%2F%2Fwww.ip.p.md%2Fpublic%2Ffiles%2FPublicatii%2F2001%2Fintegrarea_europeana%2FCAPITOLUL%2520%2520VIIIIPPooperare.doc&ei=MJGhU6blAYrQ7Abk2IGABg&usg=AFQjCNHM6pw6jfViQrctjXtTiGSz-ZsSew&bvm=bv.69137298,d.bGE (vizitat la 14.01. 2013).
50. Jinga Ion. Popescu Andrei. Integrarea Europeană. Dicționar de termeni comunitari. București: Lumina Lex, 2000, 208 p.
51. Serebrian Oleg. Dicționar de geopolitică. Iași: Polirom, 2006, 339 p.
52. Lowell Abbott Lawrence. Governments and Parties in Continental Europe. Cambridge, Mass: Harvard University Press, 1986, 378 p.
53. Виноградов Валериу. Партия и власть. În: Вестник Санкт-Петербургского Университета, 1992, Серия VI, с. 67-78.
54. Zavtur Alexandru. Prelegeri la cursul universitar de politologie. Chișinău, 1991, 174 p.
55. Legea privind partidele politice nr. 294-XVI din 21.12.2007. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova din 29.02.2008, nr.42-44/119, p. 4-9.
56. Legea cu privire la Constituția Republicii Moldova din 29.07.1994. În Monitorul Oficial al Republicii Moldova din 18.08.1994, nr. 1, p. 5-31.
57. Lavric Aurelian. Partidele politice – promotoare ale orientării geopolitice a Republicii Moldova. În: MOLDOSCOPIE (Probleme de analiză politică). Chișinău: AMSP, 2011, nr. 4, p. 126-136.
58. Dancă Ionel. Tentația partitocrației numită „pedeserizare”. În: Sfera politicii. 2001, nr. 9, p.24-28.
59. Мошняга Валериу. Политические партии и партийная система Республики Молдова: трансформационный контекст. În: MOLDOSCOPIE (Probleme de analiză politică). Chișinău, USM, XXIII, 2003, nr. 1, p. 15-27.
60. Beniuc Valentin. Rusnac Gheorghe. Conceptele și noțiunile de bază ale diplomației. Chișinău: CEP USM, 1998,190 p.
61. Creangă Ion. Curs de drept administrativ. Chișinău: EPIGRAF, 2004, 335 p.
62. Colațchi Angela. Cooperarea dintre putere și opoziție – factor de consolidarea a democrației în Republica Moldova. În: MOLDOSCOPIE (Probleme de analiză politică). Chișinău: USM, USPEE, AMSP, 2012, nr.2, p. 81-92.
63. Vor Aduce Alegerile din 2009 mai Multă Credibilitate Politicii Externe a R. Moldova? Comentariu de Victor Chirilă, director de programe APE. Info-Prim Neo. <http://www.ape.md/libview.php?l=ro&idc=152&id=304> (vizitat la 23.04.2013).
64. Popovici Cristina. Realități și perspective în consolidarea instituției prezidențiale în statele aflate în proces de tranziție. În: Administrația publică: Aspecte practico-științifice, probleme și perspective. Chișinău: CEP USM, 2004, p. 271-276.
65. Popa Victor. Drept parlamentar. Chișinău: ULIM, 1999, 232 p.
66. Corbeanu Ion. Drept administrativ. București: Lumina Lex, 2002, 398 p.
67. Manda Corneliu. Drept administrativ. Tratat elementar. Vol. II. București: Lumina Lex, 2002, 546 p.

LISTA PUBLICAȚIILOR ȘTIINȚIFICE ȘI METODICO-DIDACTICE

1. Articole publicate în reviste recenzate, categoria B

1.1. Juc Victor, Diacon Maria. **Instituții și mecanisme de realizare a politicii externe.** În: **Revista de Filozofie, Sociologie și Științe politice.** Nr. 3, 2013, p. 91-105.

2. Articole publicate în reviste recenzate, categoria C

2.1. Diacon Maria. **Prevederi programatice cu privire la procesul de integrare europeană în platformele electorale ale partidelor parlamentare (1994-2010).** În: **Revista de Filozofie, Sociologie și Științe politice.** Nr. 2, 2012, p. 204-212.

2.2. Diacon Maria. **Activități programatice de politică externă ale partidelor politice din Republica Moldova.** În: **Revista de Filozofie, Sociologie și Științe politice.** Nr. 3, 2012, p. 151-167.

2.3. Juc Victor, Diacon Maria. **Opțiuni strategice și tactice de realizare a prevederilor programatice de politică externă de către partidele politice.** În: **Administrarea publică.** Nr. 3, 2013, p. 89-100.

2.4. Juc Victor, Diacon Maria. **Componente de politică externă în documentele de program ale partidelor politice.** În: **MOLDOSCOPIE.** Nr. 2 (LIXIX), 2015, p. 154-171.

3. Materiale ale comunicărilor științifice (internaționale):

3.1. Diacon Maria. **Prevederi de politică externă în platformele unor concurenți electorali pentru alegerile din 1994.** În: **Interferențe universitare – integrare prin cercetare și inovare, Conferința științifică cu participare internațională.** Chișinău, 2012, p. 243-246.

3.2. Diacon Maria. **Partidul – element definitoriu al sistemului politic.** În: **Probleme economice ale dezvoltării europene. Conferința științifică cu participare internațională.** Chișinău, 2012, p. 161-164.

3.3. Diacon Maria. **Impactul afilierii europene și internaționale a partidelor parlamentare din legislatura a XIX-a.** Conferința internațională a tinerilor cercetători. Chișinău, 2012, p. 136.

3.4. Diacon Maria. **Sistemul bipartid: avantaje și critica teoriei.** În: **Tinerii politicieni, juriști, economiști, artiști, filologi... vis-a-vis de extinderea Uniunii Europene.** Conferința transfrontalieră a tinerilor. Chișinău, 2013, p. 69-72.

3.5. Diacon Maria. **Sisteme de partide în unele state europene și opțiuni programatice asupra extinderii spațiului comunitar.** În: **Tendențe contemporane ale dezvoltării științei: viziuni ale tinerilor cercetători.** Conferința științifică internațională a doctoranzilor. Chișinău, 2014, p. 128.

3.6. Diacon Maria. **Tactica partidelor politice pentru realizarea prevederilor programatice de politică externă.** În: **Tinerii în contextul globalizării. Probleme și oportunități. Materialele conferinței internaționale.** Chișinău, 2014, p. 122-127.

3.7. Diacon Maria. **Abordarea comparativă a prevederilor de politică externă în Programele de guvernare pentru perioada 2013-2014 și 2015-2018: continuitate și controverse.** În: **Evoluția mentalității tineretului în contextul integrării Republicii Moldova în Uniunea Europeană. Materialele conferinței internaționale.** Chișinău, 2015, p. 64-68.

ADNOTARE

Diacon Maria. Prevederi de politică externă în documentele programatice și activitatea partidelor politice din Republica Moldova. Teză de doctor în științe politice. Chișinău, 2015.

Structura tezei: introducere, trei capitole, concluzii generale și recomandări, bibliografie din 351 de titluri, 162 pagini de text de bază. Rezultatele sunt publicate în 12 lucrări științifice.

Cuvinte-cheie: Republica Moldova, partid politic, politică externă, sistem de partide, strategii și tactici, instituții, mecanisme, integrare europeană, cooperare subregională, prevederi, obiective.

Domeniul de studiu: științe politice.

Scopul și obiectivele tezei: scopul constă în a cerceta prevederile de politică externă din documentele programatice ale partidelor politice din Republica Moldova și a determina impactul lor asupra priorităților strategice de politică externă, activității instituțiilor puterii de stat și al partidelor politice în contextul pluralismului geopolitic și doctrinar. Atingerea scopului solicită valorificarea unor obiective: a realiza un studiu istoriografic complex al elaborărilor științifice la temă; a reliefa fundamentele politico-juridice, reperatele metodologice și conceptual-teoretice de investigație; a identifica spectrul de strategii și tactici aplicate de partide în procesul programării, analizei și realizării obiectivelor de politică externă; a determina nivelul de transformare de unele instituții ale puterii de stat a obiectivelor de politică externă ale partidelor în puncte de reper ale programelor de guvernare; a cerceta impactul sistemelor de partide din șapte state din Europa și apartenenței ideologico-doctrinare a partidelor europene asupra opțiunilor de politică externă; a elucida activitatea Republicii Moldova în cadrul unor instituții de cooperare subregională.

Problema științifică importantă soluționată se exprimă prin elaborarea unei viziuni de ansamblu cu privire la analiza componentei de politică externă în documentele programatice și în activitatea partidelor politice, fapt care a asigurat determinarea impactului ei asupra evoluției Republicii Moldova pe plan intern și pe arena mondială. A fost stabilit gradul de implementare a strategiilor și tacticilor partinice în procesele de modernizare politică a Republicii Moldova.

Noutatea și originalitatea științifică rezidă în realizarea unei cercetări complexe a binomului partide politice-prevederi programatice de politică externă, abordate în interconexiune și interdependență, identificând procesele de cooperare a Republicii Moldova în arealul european: sunt determinate strategii și tactici aplicate de partide în realizarea prevederilor programatice de politică externă; sunt identificate mecanismele acționale ale instituțiilor democratice abilitate cu elaborarea, adoptarea și exercitarea prerogativelor în domeniul politicii externe; este demonstrată lipsa interdependenței între definirea obiectivelor de politică externă și organizarea democratică a statului, inclusiv sistemul de partide democratic; este reliefată activitatea Republicii Moldova în cadrul instituțiilor de cooperare multilaterală, cu precădere pe dimensiunea subregională.

Semnificația teoretică a tezei constă în completarea cadrului conceptual-metodologic pentru desfășurarea investigațiilor de caracter interdisciplinar asupra binomului partid politic – politică externă; elaborarea unor strategii și tactici ca suport teoretic în vederea modernizării activității partidelor politice pentru a asigura eficiența procesului de adoptare și implementare a obiectivelor; argumentarea oportunității aprofundării parteneriatelor la nivel subregional pentru a consolida participarea Republicii Moldova în cadrul procesului integraționist european.

Valoarea aplicativă a lucrării rezidă în elaborarea unui studiu cu valențe fezabile care se manifestă prin: asigurarea factorilor decizionali din administrația publică și a reprezentanților partidelor cu rezultatele științifice originale în domeniul multipartidismului și politicii externe; completarea elaborărilor teoretico-științifice în domeniul stasiologiei; familiarizarea experților și opiniei publice cu informație privind opțiunile doctrinare și geopolitice ale partidelor politice.

Implementarea rezultatelor științifice: teza este elaborată în Centrul Cercetări Juridice și Relații Internaționale a ICJP al AȘM, a fost prezentată și susținută în ședințele Centrului și Seminarului Științific de Profil din cadrul Institutului. Rezultatele obținute au fost publicate în 12 lucrări, au fost discutate și aprobate la 7 foruri științifice naționale și internaționale. Elaborările pot fi folosite de către structurile de resort și instituțiile universitar-academice.

ANNOTATION

Diacon Maria. Foreign policy provision in the programme documents and activity of the political parties in Moldova. Doctoral thesis in Political Science. Chisinau, 2015.

Thesis structure: introduction, three chapters, general conclusions and recommendations, bibliography of 351 titles, 162 basic text pages. The results are published in 12 scientific papers.

Key vocabulary: Republic of Moldova, political party, foreign policy, party system, strategies and tactics, institutions, mechanisms, European integration, subregional cooperation, provisions, objectives.

Field of study: Political Science.

The purpose and objectives of the thesis: the purpose is to study the foreign policy provisions of the programme documents of the political parties in Moldova and determine their impact on the strategic priorities of foreign policy, the activity of the institutions of state power branches and political parties in the context of geopolitical and doctrinaire pluralism. Reaching the goal calls for some objectives to be achieved: to accomplish a complex historiographic study of the scientific elaborations on the topic; to relief the politico-legal fundamentals and methodological, conceptual and theoretical reference points of the investigation; to identify the spectrum of strategies and tactics applied by the parties in the process of programming, analysis and implementation of foreign policy objectives; to determine the transformation level of some party foreign policy goals in the datum point of the government programs by some institutions of state power branches; to elucidate Moldova's activity within subregional cooperation institutions.

The solved important scientific problem is expressed by developing a comprehensive vision on the foreign policy component presented in the programme documents and activities of political parties. It is a fact that has allowed to determine the impact of this dimension on the Moldova's evolution domestically and in the international relations and to establish the degree of implementation of party strategies and tactics in the political modernization processes.

Scientific novelty and genuinity lies in conducting a complex research of the binomial political parties - foreign policy programmatic provisions approached in interconnection and interdependence, identifying the cooperation processes of the Republic of Moldova in the European area; determining the strategies and tactics applied by the parties in the implementation of foreign policy programmatic provisions; identifying the action mechanisms of democratic institutions empowered with prerogative development, adoption and exercise in foreign policy; demonstrating the lack of interdependence between stating foreign policy objectives and the democratic organization of the state including the system of democratic parties, underlining Moldova's activity within multilateral cooperation institutions, especially subregional dimension.

The theoretical significance of the thesis lies in completing the conceptual and methodological framework for conducting investigations of interdisciplinary character on the binomial political party - foreign policy; developing strategies and tactics as a theoretical support to modernize the activity of the political parties for ensuring the process efficiency of goal adoption and implementation; justifying the importance of deepening the subregional partnerships to strengthen Moldova's participation in the European integration process.

The practical value of the work lies in developing a study with feasible valences which become manifested by: providing useful foreign policy information to the decision factors in local governmental authorities and party representatives; completing theoretical and scientific elaborations in the field of Stasiology; familiarizing the public opinion and experts with information on geopolitical and doctrine options of political parties.

Implementation of scientific results: The thesis is elaborated in the Centre for Legal Research and International Relations of ILPR ASM, was presented and debated at the meetings of the Profile Centre and Scientific Seminar of the Institute. The results were published in 12 papers, were discussed and approved at 7 national and international scientific forums. The elaborations may be used by competent structures and academic and university institutions.

АННОТАЦИЯ

Диакон Мария. Внешнеполитические положения в программных документах и деятельности политических партий Республики Молдова. Диссертация на соискание учёной степени доктора политических наук. Кишинэу, 2015.

Структура диссертации: введение, три главы, общие выводы и рекомендации, библиография из 351 работ, 162 страниц основного текста. Результаты исследования опубликованы в 12 научных работах.

Ключевые слова: Республика Молдова, политическая партия, внешняя политика, партийная система, стратегии и тактики, институты, механизмы, европейская интеграция, субрегиональное сотрудничество, положения, задачи.

Область исследования: политические науки.

Цель и задачи работы: цель диссертации состоит в исследовании внешнеполитических положений в программных документах политических партий Республики Молдова и определении их влияния на стратегические приоритеты внешней политики, деятельность институтов государственной власти, непосредственно на политические партии в контексте геополитического и доктринального плюрализма. В работе предусматриваются следующие задачи: анализ основных научных работ теме; раскрытие политико-правовых, методологических и концептуально-теоретических основ исследования; выявление стратегий и тактик, использованные политическими партиями в процессах программирования и реализации внешнеполитических положений; определение степени трансформации внешнеполитических положений в правительственных программах; исследование деятельности Республики Молдова в структурах субрегионального сотрудничества.

Важная научная проблема, разрешаемая в работе: разработка и обоснование целостного видения, касающегося внешнеполитической составляющей в программных документах и в деятельности политических партий, что позволило определить влияние данного компонента на эволюцию Республики Молдова. А также была выявлена степень реализации партийных стратегий и тактик в процессах политической модернизации.

Научная новизна и оригинальность заключается в проведении комплексного исследования бинорма «политические партии - внешнеполитические программные положения» во взаимоотношении и взаимосвязи с целью раскрытия процессов сотрудничества Республики Молдова в европейской прорстранстве.

Теоретическая значимость работы раскрывается в укомплектовании концептуально-методологических рамок, необходимых для проведения междисциплинарных по характеру исследований бинорма «политическая партия - внешняя политика», в частности, для обоснования стратегий и тактик в целях модернизации деятельности политических партий и аргументации необходимости углубления субрегионального сотрудничества, позволяющего усилить участие Республики Молдова в европейском интеграционном процессе.

Практическая значимость исследования состоит в обеспечении представителей государственной власти и политических партий, экспертов и широкого общественного мнения нужной информацией по проблемам внешней политики, доктринальных и геополитических предпочтений социально-политических формирований Республики Молдова; в пополнении списка научных трудов по данной теме.

Применение научных результатов. Работа была подготовлена в Центре Политических Исследований и Международных Отношений Института Правовых и Политических Исследований АНМ, её результаты были представлены и рассмотрены на заседаниях Центра и Профильного Научного Семинара при Институте, опубликованы в 12 научных работах и дискутированы на 7 научных форумах. Результаты могут быть применены государственными структурами, политическими партиями и университетско-академическими кругами.

